

МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ

Всеукраїнська асоціація
філософії права і соціальної філософії

Асоціація психологів України

ФІЛОСОФСЬКІ, МЕТОДОЛОГІЧНІ
ТА ПСИХОЛОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРАВА

Матеріали
II Всеукраїнської науково-теоретичної конференції
(м. Київ, 31 січня 2009 року)

Київ 2009

ББК ХО
Ф 564

Редакційна колегія:

С.М. Моїсєєв, кандидат юридичних наук, професор;
О.М. Джу́жа, доктор юридичних наук, професор;
М.В. Костицький, доктор юридичних наук, професор,
дійсний член (академік) АПрН України, член-кореспондент АПН
України;
Л.В. Кравченко, кандидат філософських наук, доцент;
В.В. Сокуренко, кандидат юридичних наук, доцент;
В.В. Черней, кандидат юридичних наук, доцент;
Н.В. Кушакова-Костицька, кандидат юридичних наук,
доцент;
В.В. Юсунов, кандидат юридичних наук, старший науко-
вий співробітник

Рекомендовано до друку радою з наукової роботи
Київського національного університету внутрішніх справ
20 січня 2009 року (протокол № 26).

Матеріали конференції публікуються в авторській
редакції.

Філософські, методологічні та психологічні проблеми пра-
ва [текст] : матеріали II Всеукр. наук.-теорет. конф. (Київ,
31 січня 2009 р.) / Ред. кол.: С.М. Моїсєєв, О.М. Джу́жа,
М.В. Костицький [та ін.]; передмова О.М. Джу́жі. – К.:
Київський нац. ун-т внутр. справ, 2009. – 284 с.

Для цитування (згадування) докторантів, вчених та науковців у галузі
права, філософії і психології

ББК ХО

97 Київський національний університет внутрішніх справ, 2009

ПЕРЕДМОВА

Розбудова держави та творення модерного українського права невинно і наполегливо вимагає від українських вчених-правознавців, філософів і психологів розв'язати методологічні та теоретичні проблеми. Треба переосмислити майже двадцятирічний досвід творення законодавчої бази України, правозастосовної і правоохоронної практики, особливо варто осягнути на рівні професійної правосвідомості такі, здавалося б, прозмілі, й водночас надзвичайно складні категорії сучасного правознавства, як верховенство права, вищість людини, її права і свободи, відповідальність держави та її органів перед людиною, відсутність обов'язку свідчити проти себе і своїх рідних, та ін. Ці та інші новели важко сприймаються практиками. Проте це не слід пояснювати їх консерватизмом, обмеженістю чи догматизмом. Річ у тому, що юридична наука (разом з філософією та психологією) лише починає включати названі категорії й проблеми у предмет свого дослідження. Звичайно, простіше дотримуватись вторинних підходів, позитивістської орієнтації, старих схем. Можна успішно написати і захистити не лише кандидатську, але й докторську дисертацію з юридичних наук, застосовувати лише формально-логічні методи та прокоментувати одну статтю чи якийсь розділ кодексу. Однак істині "коментаторська" наука вже зживає себе. Законодавчій, виконавчій та судовій владі конче потрібні концептуальні пропозиції щодо кодифіка-

ріалів досудового слідства з метою встановлення наявності чи відсутності підстав для закриття або зупинення справи, зміни, скасування або обрання запобіжного заходу та ін.; г) планування попереднього розгляду кримінальної справи; д) заслуховування клопотань учасників попереднього розгляду щодо питань, вказаних у ч. 2, 3 ст. 237, ст. 246, ч. 2 ст. 253 КПК України; е) кінцеве формування внутрішнього переконання судді в нарадчій кімнаті при винесенні судового рішення.

Таким чином, внутрішнє переконання судді являє собою усвідомлену потребу особи, використання нею власних думок, поглядів і знань. При прийнятті одного із рішень на стадії попереднього розгляду кримінальної справи на основі внутрішнього переконання не допускається ніяких сумнівів, оскільки існує правило, що сумніви тлумачаться на користь обвинуваченого.

О. Ю. Петечел,

викладач кафедри кримінального права Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СПЕЦІАЛЬНИХ ПСИХОЛОГІЧНИХ ЗНАТЬ ЩОДО НЕПОВНОЛІТНІХ УЧАСНИКІВ ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Щільна боротьба зі злочинністю потребує все більшого використання знань різних наук, які можуть допомогти в цій діяльності (технічно-методично тощо). Для розслідування вчинених злочинів кримінальний процесуальний закон дозволяє слідчим залучати спеціалістів різних галузей науки і техніки. Дослідження в цьому напрямі проводили М.В. Костицький, В.В. Кошинець, В.Я. Марчак, З.І. Мітрохіна, Б.В. Романюк та ін.

На сьогодні використання спеціальних технічних, медичних знань у процесі розслідування злочинів вважається звичним явищем. Для цього державою створено спеціалізовані установи, зокрема, бюро судово-медичних експертиз, науково-дослідний криміналістичний центр тощо. Крім того, на практиці слідчий часто залучає спеціаліста у сфері комп'ютерних технологій до розслідування комп'ютерних злочинів. До компетенції слідчого не належить визначення причини смерті осіб, ступеня тяжкості заподіяних тілесних ушкоджень, визначення статевих і расових ознак потерпілої та біологічного віку особи. Відповідно до ст. 76 Кримінально-процесуального кодексу (КПК) України залучення судово-медичного експерта у зазначених випадках є обов'язковим.

Для порівняння, при провадженні кримінальних справ професійні психологи майже не залучаються. Розслідування злочину вимагає від свідчого співкування з учасниками кримінального процесу, кожен з яких має свої психологічні особливості, які підкреслюють його індивідуальність, свої мотиви та мету поведінки.

На практиці слідчий самостійно визначає вікові, індивідуальні, психологічні особливості підозрюваних, обвинувачених, потерпілих свідків без допомоги відповідних фахівців.

Щодо неповнолітніх, то ця категорія осіб є особливою, своєрідною. Це зазначають і психологи, і педагоги, і юристи. Законодавець також наділяє неповнолітнього особливим статусом. Зокрема, відповідно до п. 3 ст. 66 КК України вчинення злочину неповнолітнім є пом'якшуючою обставиною. Розділом XV КК України встановлено особливості кримінальної відповідальності та покарання неповнолітніх. Розділом VIII КПК України визначено особливості провадження у справах про вчинення неповнолітніх.

Форми поведінки неповнолітніх (у тому числі протиправна) визначаються багатьма різними факторами, які розташовані, в основному, в психологічній площині. Ними є: почуття "дорослості", розвиток самосвідомості, необхідність самоутвердження, формування самооцінки тощо. Дослідження цих факторів потребує залучення фахівців-психологів. У перспективі час вивчення психологічних особливостей неповнолітніх зміщиться слідчим на буденному рівні.

Останнім часом рівень підготовки слідчих у галузі юридичної психології зростає. Але бути професіоналом одночасно у психології й у юриспруденції практично неможливо. Використання психологів як консультантів, спеціалістів, експертів повинно бути звичним явищем при розслідуванні злочинів, особливо вчинених неповнолітніми.

Залучення фахівців-психологів до проведення слідчих дій для розкриття злочинів, вчинених неповнолітніми, дозволить виявити психологічні причини і мотиви їх вчинення, отримати повну і достовірну інформацію від неповнолітніх про обставини злочину тощо.

У зв'язку з тим, на нашу думку, необхідним є залучення психологів до розслідування злочинів, що вчинені неповнолітніми. Дане питання, на нашу думку, є на сьогодні надзвичайно актуальним.